

THE
NIGHT SEDER
BAIS MEDRASH
TAILORED TO FIT YOUR SCHEDULE AND YOUR NEEDS

Week 6

Tzedakah and Maaser Kesafim

טור יו"ד רנ"ג ב', ג'
טור יו"ד רנ"ה

צדקה לעברי עבירה
גיטין מ"ו
טור ושו"ע רנ"א א', ב'
ערוך השלחן רנ"א י"ג

צקדה לנכרי
גיטין ס"א
דרך אמונה מתנת עניים ז' ז'

A program funded solely by the Night Seder Bais Medrash
Please contact us for sponsorship opportunities

לז"נ שלום פנחס בן מרדכי אליעזר ע"ה

לז"נ ויצא בת ר' שמואל זאב ע"ה

ומ"ש ויש אומרים שכל אלו השיעורים וכו'. כ"כ (הסמ"ג) [הסמ"ק] סוף סימן (רמ"ו) [רמ"ח] דין של מאתים זוז אינו נוהג מינינו עכ"ל ועיין במדרכי פ"ק דתמלא (פי"ק):

ב ויש אומרים שכל אלו השיעורים לא נאמרו אלא בימיהם שהיה להם קופה ותמחוי וכו'. כ"כ סמ"ק (סוף פי"ק רמ"ח) דין מי שיש לו ק"ק זוז אינו נוהג בזמן הזה מינינו. ונמדרכי פ"ק דכ"ז (פי"ק) כתב שהשיעור רבינו אפרים מה שאמרת שמי שיש לו ק"ק זוז אם יכול ליתול דקדק אומר לוי

(דף ז') מי שהיו לו נמים שדות וכרמים ואינו מוצא למכרן מאכילין אותו מעשר עמי עד מחלה והוא זה רצה היכי דמי אז דזול ארעמא דכ"ע ודידיה נמי זל בהדיהו אפילו טובה נמי ליספי ליה דהא זול דכ"ע נמי אלא דאוקיר ארעמא דכ"ע ודידיה אידי דע"ל ונפיק אוחי זל ארעיה אפילו פורתא נמי לא ליספו ליה ואמר רצה לא לריכא דביומי ניסן יקרא ארעמא וביומי תשרי זל ארעמא דכ"ע נטרי עד ניסן ומזני והאי הואיל ואינטריכא ליה זוזא זין כדהשתא עד פלגא אורחא למיזל טפי לאו אורחא למיזל כן היא גירסת רש"י ופירושה ענין שקרקעותיו אינן שוין אלא מאתים זוז ומשום הכי פריך דאי זול דכ"ע ולא שוין עכשיו קרקעותיו מאתים זוז אפילו טובא נמי ליספו ליה

שהתחיל כבר ליטול נודמנו לו כלים אין מחייבין אותו למכור כדי שלא יטול: ב (1) [ג] ויש כט אומרים שכל אלו השיעורים לא נאמרו אלא בימיהם שהיה להם קופה ותמחוי והיו מחלקין מעשר עמי בכל שנה והיו נוטלין לקט שכחה ופאה לפיכך שיערו שמי שיש לו מאתיים זוז לא יטול לפי שיכול לעבור בהן שנה ולשנה הבאה יהיה לו במה שיחיה לו אבל האידנא שאין כל זה יכול ליטול עד שיהיה לו קרן כדי להתפרנס מן הריוח. תדע לך שהרי יש חילוק בין אם נושא ונותן שאז אפילו אם יש לו חמשים זוז לא יטול לפי שאפשר לו להתפרנס מן הריוח אלמא הכל לפי הענין ואפשר כי בימיהם היתה ההוצאה מעוטה ואפשר לא להתפרנס בריוח של חמשים זוז אבל האידנא אי אפשר והכל לפי המקום והשעה: ג מי שיש לו שדות וכרמים (1) ובתים הרבה חוץ מבית

הכל לפי פרנסתו ופרנסת בני ביתו דהא כי אשכחיה שהיו מולפין יין לפיו כפל מה שהיה רגיל לשלוח לו לבן ומיהו אם הוא יחיד לא יטול דהא מי שיש לו מזון שמי טעודות לא יטול מן התמחוי וה"ר יצחק מייז"א כתב באור זרוע (הל' דקדק פי"ה) מי שיש לו ק"ק זוז לא יטול ממש של דקדק והכל לפי פרנסתו ופרנסת בני ביתו כדפירש רבינו אפרים:

ג מי שיש לו שדות וכרמים ובתים הרבה (וכו') חוץ מבית דירתו. כלומר דהא חנן (פאה פי"ט מ"ח) אין מחייבין אותו למכור ביתו וכלי משמשו ועיקר הדין נפרק קמא דבבא קמא (1). מיא הכי שהיו לו נמים שדות וכרמים ואינו מוצא למכרן מאכילין אותו מעשר עמי עד

כדתנן היו לו מאתים זוז חסר דינר לאפילו נתנו לו אלף זוז נפיק אוחי זל ארעיה אפילו פורתא לא ליספו ליה שהרי שוות קרקעותיו מאתים זוז: אב"ד הרי"ף והרמב"ם והסמ"ג בעשה נשם כל רשותיו הקדמונים שצטרפת גורסים איפכא אילימא דזול ארעמא דכ"ע ודידיה נמי זל בהדיהו אפילו פורתא נמי לא ליספו ליה דכ"ע ודידיה אידי דע"ל ונפיק אוחי זל ארעיה אפילו טובא נמי ליספו ליה וכו' ומפרש לה בעשר דקרקעותיו שוין אלפיים זוז ופריך כיון דזול ארעמא דכ"ע ודידיה שוות מאתים זוז אף לפי הזול לא ליספו ליה כלל אלא דכ"ע אייקור ודידיה אידי דע"ל ונפיק אוחי

מחלה והוא זה מר לה היכי דמי אז אוחל ארעמא דכולי עלמא ודידיה נמי זל בהדיהו אפילו טובא נמי ליספי ליה דהא זול דכולי עלמא נמי אלא דאוקיר ארעמא דכולי עלמא ודידיה אידי דע"ל ונפיק אוחי זל ארעיה אפילו פורתא נמי לא ליספו ליה ואמר מר עלה לא לריכא דביומי ניסן יקרא ארעמא וביומי תשרי זל ארעמא דכ"ע נטרי עד ניסן ומזני והאי הואיל ואינטריכא זוז זין כדהשתא עד פלגא אורחיה למיזל טפי לאו אורחיה למיזל ופירש רש"י מי שהיו לו שדות וכו'. שום מאתים זוז ומנן מי שיש לו ק"ק הכי זה לא יטול היו לו מאתים חסר דינר אפילו אלף לו נטמים לו זה יש לו נמים שדות וכרמים שזה ק"ק זוז אבל אינו מוצא למכור מאכילין אותו מעשר עמי עד מחלה שזה ק' לה זוז וקרקעותיו ימכור בק' זוז נמי ליספו ליה. שהרי עכשיו אין שוה ק"ק זוז ומנן היו לו ק"ק זוז שוה ארעמא דכ"ע ודידיה שוות קרקעותיו ק"ק זוז: זין כדהשתא. נמשרי משום דאינטריך לזוז הילכך עני לא היו דיעול שזה אלף דינר הואיל וביומי ניסן שוות קרקעותיו] ק"ק ועשיר לא היו הואיל

פרישה

(1) ויש אומרים שכל אלו השיעורים לא נאמרו וכו'. כ"כ סמ"ק. ועיין גריסה: (1) ובתים הרבה חוץ מבית דירתו וכו'. לאומו בית ככל ענין אין מחייבין אותו למכור כלעיל:

דרישה

[ג] ויש אומרים שכל אלו השיעורים לא נאמרו וכו'. כ"כ סמ"ק וז"ל ב"י (שו"ע ס"ב) ודברים של טעם הם: כתב במדרכי (כ"ב פי"ה תנא) ובהג"ה (שם פי"ה תנא) בשם אב"י שמי שנצטרך לבריות ושט אחר פרנסתו ונתנו לו צדקה אין בעלי חובות יכולין להפרע ממנו ממה שגבה בצדקה דאדעתא דאשתו ובניו נתנו לו שיתפרנסו בו כמו אותם שנושאין כתבי קיבוץ וכתוב בהן שיש להם טיפול אשה ובנים ואפילו את"ל שזה יתן מרעתו לבעל חובו אשתו ובניו יעכבו על ידו

הגהות והערות

כט] כ"ה בדפוסים ראשונים ובדפוסים המצויים ובחלק מהדפוסים העתיקים וכו"ה בשו"ע (ס"ב). בדפוסים שלוניקי וואדי אל חיג'ארא ובכתי" הגירסא "יש אומרים" (ולא ו') וכו"ה בלבוס ובביאור הגר"א (אות ו'): [ל] כ"ה בדפוסים עתיקים ובלאו שבדפור"ר ב"י ופרישה ובדפוסים דיהתפורט וקינסברג. בכתי" פריז ולונדון ובטור שבדפור"ר בית ובדפוס וילנא הגירסא "במה שיהיה". ובדפוס פייבי די שאקו הגירסא "יהיה לו בטח שיחיה": [א] בדפוסים וואדי אל חיג'ארא ושלוניקי ובכתי" לונדון הגירסא "יהיה אפשר": [ב] עיין כתובות סז: מר עוקבא וכו' דקא מזלפי ליה יין וכו': [ג] ועיין בזה בב"י בסוף הסימן (ואין זה סותר למ"ש בסמוך (בד"ה

דבשעה שלקח) דשם הם דברי המהרש"ל וכמבואר בהגהות והערות (שם) שפסק כמסקנת המדרכי והכא הם דברי הרישה שפסק כהגהות מדרכי בשם אבי העזרי: [ד] הל"כ זה כתבה המהרש"ל בהגהותיו לטור בסיומן רנו בשם מהרמ"ץ ועיין עוד בדרישה לעיל סי' רמט (ד"ה אש): [ה] היינו רבה. רש"י שם: [ו] לשון רש"י שם: "יהיו לו מאתיים זוז חסר דינר ונתנו לו שוה אלף זוז בבת אחת ה"ז יטול זה יש לו וכו'. (וכ"ה בב"י לקמן בסמוך שהביא "אפילו נתנו לו אלף זוז" וכו') ועיין לעיל בהגהות והערות אות יג: [ז] כ"ה בדפוסים המצויים וברש"י שם "עד מחצה שוה מאה זוז" וכו'. ובב"י דפור"ר ודיהתפורט הגירסא "עד מחצה שוה ק"ק זוז" וכו':

דכולי עלמא נמי לא שוין השתא ק"ק הילכך משלימין לו עד ק"ק והיינו מחנה דעד מחנה אורחיה למיזל טפי לא: וכחצו התוספות (שם ד"ה א') אפילו פורתא נמי לא לפי שגרס לעצמו ופשע דלא הו ליה למיעל ולמיפק אזוהי אבל אם לא פשע אפילו שוות יומת ממאחס זח יכול ליעול קודם שימכור נפשות משוויין לח: והר"ף (שם ב) גורס היכי דמי אי דוול ארעמא דכולי עלמא ודיליה נמי זל צהדייהו אפילו פורתא נמי לא ליספו ליה ואי דאייקור ארעמא דכולי עלמא ודיליה אידי דעייל ונפיק אזוהי זל ארעיה אפילו טובא נמי ליספו ליה לא צריכא דיומי ניסן יקרא ארעמא וכו' והאי הואיל ואיצטריכו ליה זח [קן] [לט] השתא

דירתו ואין לו מעות ובא למוכרם אם מפני שרואים אותו שהוא דחוק אין רוצין לקנות ממנו (ח) אין מחייבין אותו למוכרם אלא מאכילים אותו מן הצדקה עד שימכור בשוויים וידעו הכל שאינו דחוק למכור. אבל אם הוזלו כל הקרקעות אף של אחרים אפילו אם הוזלו שאינם שוין בחצי דמיהם אם יכול למוכרם שיהיו לו מאתים זוז לפי הוזל צריך למוכרם ולא יטול מהצדקה. ואם הוא בימות הגשמים שאין זמן מכירה ואינו

זל ארעיה אפילו טובא נמי ליספו ליה כיון שהוא לצדו דמוק וטרוד מאכילין אותו עד שידעו הכל שאינו דמוק ומכור בשוה ולפע"ד דהיכא זל ארעמא דכ"ע ודידיה נמי ליכא פלוגתא דבעני אף הר"ף דעימיה ספירא להו דכיון דלפי הוול אינן שוין מאתים זח אפילו טובא ספין ליה דתפנן היו לו מאתים זח ספר דינר אפילו נתנו לו אלף זח יטול ובעשיר דאף לפי הוול שוין קרקעותיו מאתים זח אף רש"י מודה דלפילו פורתא לא ליספו ליה מן כי פליגי היכא דאוקיר ארעמא דכ"ע ודידיה אידי דעייל ונפיק אזוהי זל ארעיה דלרש"י אפילו בעני ואפילו פורתא לא ליספו ליה ואצ"ל בעשיר ולהר"ף דעימיה אפילו בעשיר ואפילו טובא ליספו

עד פלגא אורחיה למיזל וכו' ופירשו התוספות (שם) דבריו דמיירי בעשיר ועד מחנה היינו עד שימאל מי שיקנה אותם לכל הפחות בחצי דמיהם. אפילו פורתא נמי לא ליספו ליה פירוש אפילו הוולו כ"כ שאפילו נמחנה לא יתנו לו לא ליספו ליה כיון דזיל ארעמא דכולי עלמא ושוות ק"ק זח אף לפי הוול. אפילו טובא נמי ליספו ליה פירוש אפילו שמואל שיקנו טפי ממחנה מ"מ ליספו ליה עד שימאל למכור בשוויין דמה שאין מואל למכור בשוויין לפי שרואין אותו שהוא דמוק וכ"כ רבינו ירוחם (נחיד יע ס"א קפו ע"ג) שפי ה"ר יונה וס"ס צה לא נצרכא וכו' כלומר אם ישו מחנה בדמיהם ימכרם ולא יטול מעשר עני טפי לאו אורחיה כלומר יש לו לחלות שצביל דמוק למכור אינו מואל חצי שוויין שישו ניסן ומאכילין אותו מעשר עני עד שימאל חצי דמיהם. ונימוקי יוסף (ד"ה אפילו טובא) כתב אפילו טובא נמי ליספו ליה כשיעור מאי דוול ארעיה טפי מדכולי עלמא מ. והצ"ח רבינו כגירסת הר"ף וכפי מה שפירשו התוספות וה"ר יונה וכן הם דברי סמ"ג (מ"ע קסד רמ ע"ג) וכתב כל רבתינו הקדמונים בנרפא אומרים שזו הגירסא ופירוש זה עיקר: והר"ב"ם בפ"ט מהלכות מתנות עניים (הל' טו ז) כתב ח"ל מי שהיו לו בתים וכו' ואם מוכרין מא] צימות הגשמים מוכרין בול ואם הניתן עד ימות החמה מוכרין בשווייהן אין מחייבין אותו למכור אלא מאכילין אותו מעשר עני עד חצי דמיהן ולא ידמוק עצמו ומכור שלא בזמן מכירה היו שאר האדם לוקחין ביותר מב] והוא אינו מואל שיקחו ממנו אלא בול מפני שהוא דמוק וטרוד אין מחייבין אותו למכור אלא מאכילין אותו מב] מעשר עני והולך עד שימכור בשוה וידעו הכל שאינו דמוק לכ"ל ודבריו פשוטים שהם כגירסת ר"ף דגרים אי דאייקור דכולי עלמא ודיליה אידי דעייל ונפיק אזוהי זל אפילו טובא נמי ליספו ליה אלא שמ"ש מאכילין אותו מעשר עני עד חצי דמיהן הוא שלא כמו שפירשו לדעת הר"ף שהם פירשו לדעתו דהיינו לומר שמאכילין אותו מעשר עני עד שימאל מי שיקנה אותם בחצי דמיהם והרמב"ם נראה שמפרש מאכילין אותו עד חצי דמי הקרקעות משום דעד פלגא אורחיה למיזל טפי לא. ואע"פ שאפשר לדמות ולפרש לשון הרמב"ם דהכי קאמר מאכילין אותו עד שימאל למכור בחצי דמיהן מ"מ פשוט לשונו לא משמע הכי אלא דהכי קאמר מאכילין אותו עד חצי דמי הקרקעות חיה שכסב רבינו יראה מדבריו שמאכילין אותו עד דמי חצי הקרקעות מן. והרמב"ם השמיט דין זול ארעמא דכולי עלמא ודיליה נמי זל צהדייהו אפילו פורתא נמי לא ליספו ליה והטעם משום דמילתא דפשיטא היא: בת"ב רבינו ירוחם (שם) בשם ה"ר יונה כי אמרין דמאכילין אותו עד שימאל חצי דמיהן שישו דיומי ניסן אין מאכילין אותו הרבה ציזם אחד אלא דבר יוס ציזמו כדי פרנסתו עד שימאל חצי דמיהן ולגבי עני תנן היו לו ק"ק זח פחות דינר אפילו מן] אלף זח צבת אחת הרי זה נטל עכ"ל:

פרישה

(ח) אין מחייבין אותו למכור. אלא נותנין לו מהצדקה מוק דבר יוס ציזמו כ"כ רבינו ירוחם ואע"פ שאפילו אם ימכרם לפי הוול יהיה לו יותר מר' זח מ"מ הואיל שאין דרך מכירה נכך כאשר רוצים לקנות ממנו אין מחייבין אותו למכור לפי הוול:

הגהות והערות

[ח] ובבבאור שיטת רש"י ותוספות ע"ש במהרש"א ובחלת דוד: [ט] "ובן" תוקן בדפוס זה עפ"י דברי הר"ף שלפנינו ובדומה לזה בגמרא "ובין כדהשתא". ובכל הדפוסים ליחא למלה זו וכן ליחא ברב"ז (פ"ט הי"ז): [מ] עיין מ"ש הש"ך בס"ק ח: [מא] ברפ"ב מהדורת פרינקל הגירסא "ואם מוכרין עתה": [מב] ברפ"ב שלפנינו הגירסא "לוקחין ביוקר" וכ"ה בשו"ע כאן. ובמהדורת שכחי פרינקל "מוכרין ביוקר": [מג] לפנינו הגירסא "אלא אוכל מעשר עני" וכו': מן] ובבבאור שיטת הרמב"ם עיין בחלת דוד שם המפרש בדומה לב"י הוציר ע"ז שבדבר זה הוא כלישנא קמא דרש"י: [מה] לשון הר"י ירוחם לפנינו "אפילו נפלו לו אלף זח" וכו': מן] היינו ללישנא קמא דרש"י אבל ללישנא אחרת (ברש"י שם ע"ב) אף בעשיר כשול ודידיה דכ"ע נותנים לו וע"ש ובהגהות אשר"י (ס"ב) ובחלת דוד:

רנה א לעולם ירחיק אדם עצמו מהצדקה וכו'. נפרק (אע"פ) [ע"פ] ופרק כל כתבי (שם ק"ט). דקאמר רבי עקיבא עשה שבתך חול ואל תטעך לבריות: וכו' מי שצריך לעניים אין גניבת דעת דלינהו נמי ידעי שישראל רגילים לפרנס עניי ייפוצ' ואינו יכו' לחיות וכו'. כ"כ עניים והוא ירושלמי בסוף פאה כל מי שצריך לטול ואינו נוטל ה"ו שופך דמים והא דמנן וכל מי שצריך לטול ואינו נוטל אינו מת מהזקנה עד שיפרנס אחרים משלו ועליו נאמר (ירמיה יז ז) ברוך הגבר אשר יצטק צה' והיה ה' מצטמו הסם כשהוא חוק וצריא ועושה מלאכה ומיו מי צער כדי שלא יטול זדקה והירושלמי מדבר בחולה ובעל יסורין או זקן שאינו יכול לעשות מלאכה ומגיס דעתו ואינו נוטל ה"ו שופך דמים: כתוב בהגה"ה מי שידע שס הנכד צריך שלא יהנה משל אחרים וקשה מאלו דפשיטא דידע ועוד שמה היו לו מלמדים זח אלא שמת מינה דוקא אסור ליהנות בחורג זדקה אלא דורון דרך כבוד אפילו לעשיר דלמא שרי. משום מהר"ם (שו"ת ופסקי ר"מ מריקאנטי סי' טו) והכי אמרינן בהגהות אשר"י (נרכז פ"א סי' ד"ה הרוגה) שדורון דרך כבוד מותר לתלמיד חכם לקבל. עכ"ה א:]

שלום מלכות אלא נוטלין ממנו (ג) [א] ונותנין לעניים גוים בסתר כדי שלא ישמע המלך:

סימן רנה

פרטי רחמי דינים המבוארים בזה הסימן

כמה יש להתרחק מלקבלה ומי שאינו יכול לחיות זולתה:

א לעולם ירחיק אדם עצמו מהצדקה ויגלגל עצמו בצער שלא יצטרך לבריות. וכן צור חכמים עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות. ואפילו היה חכם מכובד והעני יעסוק באומנות ואפילו באומנות מנוולת ואל יצטרך לבריות. מוטב לפשוט עורות נבלות בשוק ולא יאמר חכם אני גדול אני: ב כל מי שאינו צריך לטול מהצדקה ומרמה העם ונוטל אינו מת עד שיצטרך לבריות. וכל מי שצריך לטול ואינו יכול לחיות אלא אם כן יטול (ה) כגון זקן או חולה או בעל יסורין ומגיס דעתו ואינו נוטל הרי זה שופך דמים ומתחייב בנפשו ואין לו בצער אלא עוונות וחטאים. וכל מי שצריך לטול ומצער עצמו ודוחק השעה וחי חיי צער אינו מת עד שיפרנס אחרים משלו ועליו ועל כיוצא בו נאמר (ירמיה יז ז) ברוך הגבר אשר יבטח בה':

שלום מלכות קצלינהו ולא אפשר לן לחלקן לעניי גוים דאסור לגנוז (אע"פ) [ע"פ] ופרק כל כתבי (שם ק"ט). דקאמר רבי עקיבא עשה שבתך חול ואל תטעך לבריות: וכו' מי שצריך לעניים אין גניבת דעת דלינהו נמי ידעי שישראל רגילים לפרנס עניי דרבי שלום ולזה הסכימו התוספות (שם ט. ד"ה ימין) וכתבו והא דקביל מההוא טייעא דנדב שרגא לבי כנישחא צ"ק דערמין (ו:) אע"ג דהתם לא היה שלום מלכות התם טעמא משום דהוי כמו קרנן ואמרינן (מיר סב) איש איש לרבות גוים שנוצרים נדרים ונדבות שישראל (א) אכל מדברי הפוסקים שלא מילקו דבר נראה שהם סוברים דרנ יוסף נמי שציי גוים פדה צהס יב:]

רנה א לעולם ירחיק אדם עצמו מהצדקה וכו' וכן צור חכמים עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות. נפרק ערמי פסקים (פסקים ק"ג): ומ"ש ואפילו היה חכם מכובד והעני וכו' מוטב לפשוט עורות נבלות בשוק וכו'. (ק"ג) ונפרק יש נוטלין (כ"ב ק"ג):

ב כל מי שאינו צריך לטול מהצדקה ומרמה את העם ונוטל ה"ו שופך דמים: ומ"ש וכו' מי שצריך לטול ואינו יכו' לחיות וכו'. כ"כ הרמב"ם בסוף הלכות ממנות עניים והוא ירושלמי בסוף פאה ויחבאר כמנון: ומ"ש כ" מי שצריך לטול ומצער עצמו ודוחק השעה וכו'. משנה שס וכתב רבינו שמשון (ד"ה שהא) בירושלמי

כדי שלא יטריח על הציבור כל כיוצא בו נאמר

רנד (א) וכתבו על זה (דינים והלכות מהר"י וייל סי' טו) מדמדמי שרגא לקרבן ש"מ ישראל שנשתמד ונותן שעה להדליק נרות בבית הכנסת אין מקבלין ממנו דאין משומד מקריב קרבן (חולין ה.) עכ"ל יא:]

פרישה

(ג) ונותנין לעניי עכורים וכו'. אכל לא לעניי ישראל משום דכתיב בישע קצירה משענה כלומר כשכלה זכות שכד עובדי אלילים ויבש למנוחת מעשה זדקה שלהם או ישברו. ועיין דרישה: רנה (ה) כגון זקן או חולה וכו'. דאי אפשר לו לעשות מלאכה להספרנס ממנה:

דרישה

דכתיב איש איש כי יקריב וכו' וכן פסק רמ"א (סי' ט). והא דכתב אסור לישראל ליקח צדקה מעכורים בפרהסיא וכו' משמע דבצנעה מותר לקבל ממנו והכא קאמר דדוקא לעניי עכורים ולא לעניי ישראל הואיל שיש לו זכות בקבלת ישראל נראה לחלק דאע"ג שיש זכות לעכורים בקבלתו ממנו מ"מ מכח הנאה שלו שיהיה לו מעות יכול לקבל ממנו ט' אבל הגבאי שאין לעצמו הנאה בקבלתו ממנו ולכן אינו יכול ליתנה לעניי ישראל שהוא יגרום זכות לעכורים מחמת אחרים והא דכתיב (משלי יד לה) וחסד לאומים חטאת היינו אע"ג שצדקה שלהם היא חטאת להם מכח שמתפארים בה מ"מ זכות יש להם ג"כ ין וקראו חטאת כנגד צדקה של ישראל שכולה זכות:

רנד [א] ונותנין לעניי עכורים וכו'. וכתב רש"י בבבא בתרא דאין זה גניבת דעת (ר"ל דאנו משנים דעת המלך או השר שנתנו לנו המעות לחלקו לעניים ואסור לגנוב אפילו דעת העכורים) דאינהו נמי ידעי שישראל רגילים לפרנס עניי עכורים עם עניי ישראל ומ"ש רבינו שיתנם לעניי עכורים בסתר כדי שלא ישמע המלך היינו משום דלמא אין דעת המלך כן שיתנם לעניי עכורים ומ"מ אין זה גניבת דעת הואיל שאין ידוע בודאי שמקפיד דוקא ליתנם לעניי ישראל: וכתבו התוספות בכ"ב דאם מתנדבים דבר מסוים לבית הכנסת נוטלים מהם משום דהוי כקרבן (אבל ישראל שהמיר אין מקבלין ממנו דאין מותר מקריב קרבן כן מסיק התוספות ח' וב"י בסימן רנ"ט (קצב: ד"ה ומצאתי). עד כאן המגיה) וקרבן פשיטא דמותר

הגהות והערות

דלמצוה שדרא בהדיא ודאי לא כותנה אלא למצוה רבה כמשמעה דהיינו בישראל דוקא ואסור לשנות משאיכ בת' דינרים שלא פירשה מה יעשו בהם. וראי' הא מ"מ אית ביה משום ביבוש קצירה וכו' י"ל פרוין שבתיים שאני דחיותיהו דשבתי הוא ולא היה ספוק ביד ישראל לפרותם מידי דהוי אמקבל צדקה מיניהו היכא דלא אפשר ליה לאיתותני. ועיין עוד בכ"ח ובט"ז סק"ג:

ח] אין זה בתוספות אלא שהמהר"י וייל כתבו (בדיני והלכות סי' טו) על דברי תוספות וכו' להדיא בב"י שם: ט] ועיין בזה עוד בט"ז (סק"ב) ובראשון לציון כאן וכמעשה רוקח על הרמב"ם פ"ח ה"ט: י] וצ"ע מהא דכתב הב"י לעיל בסימן רמז ד"ה כתב סמ"ג (הבבאור) הדרישה שם סק"ב): יא] הד"ם הארוך הביא כאן דברים אלו בשם הב"י סימן רנט (קצב: ד"ה ומצאתי) ועיין באוריה סי' קנד סעי' יא: יב] וכתב ע"ז המור וקציעה (בכת"י) "לא מסתבר הכי לדינא כיון

רנה [א] דברי הגה"ה זו כתבם גם הדרישה לעיל בסימן רנב (אות ב):

דע

אמרין כל מי שצריך ליטול ואינו נוטל הי' שופך דמים ואסור לרחם עליו משמע דפליג אמתניתין ויש לפרש דהיה צריך יכול להספיק נמעשה דיו ומספק עצמו בחיים רעים ומתניתין במספק ע"י שדומק עצמו במלאכה קודם שיספרנס מאחרים וכן כתב המרדכי בפ"ק דכ"ב (פי' מקא). ומדברי הרמב"ם בסוף הלכות מתנות עניים נראה שהוא מפרש דירושלמי צדקה יכול להיות אלא אם יעול ומשום הכי קרי ליה שופך דמים ומתניתין צדקה יכול להיות אע"פ שלא יעול אלא שהם מי נער. וז"ל סמ"ג (עשן קסד רס ע"ה) גדולי החכמים היו עניים גמורים והיו מגלגלים עצמם צעיר גדול שלא לקבל צדקה שנינו צדקה אחרון דפאה כל מי שהוא צריך ליטול ואינו נוטל אינו נפטר מן העולם עד שיפרנס אחרים משלו וירושלמי אומר כל מי שצריך ליטול ואינו נוטל כאלו שופך דמים פירוש כגון זקן או פולה או צעל יסורין או יש לו צנות רבות ואינו יכול להשיאן ולפרנסן אלא אם כן יטול עכ"ל וכן הוא לשון סמ"ק (פי' רמס):

רנו א ב"ב עיר וכו'. בפ"ק דצדקה ונתחבר קמ"ת צמחל סיון רנ"ג:

סימן רנו

פרטי רמזי דיני המבוארים בזה הסימן

[א] בכל עיר חייבים להעמיד גבאי צדקה: אימתי מחלקין הקופה ומי נוטל ממנה: כיצד גובין תמחוי ואימתי מחלקים אותו: אם מרקוקין על העניים שלא יהיו רמאים: צרכים הגבאים להיות חכמים וראויים: [ב] בתענית מחלקין מזונות לעניים: [ג] הקופה בכמה נגביה ובכמה מתחלקת ושני אחים יכולין לגבותה: התמחוי בכמה מתחלק: [ד] חילוקין בין המחוי לקופה: אם רשאים לשנות תמחוי וקופה לתת לשומרי העיר: גבו לצורך עניים אם מותר לשנותו: [ה] כמה ישב בעיר ויכפרו לתת לתמחוי וקופה וכסות וצרכי קבורת עניים: [ו] יחיד או רבים שהלכו לעיר אחרת ופטקו עליהם צדקה למי נותנין אותה:

א ב"ב עיר שיש בה ישראל חייבין להעמיד מהן גבאי צדקה [אנשים] ידועים ונאמנים [א] שיהיו מחזירין על העם מערב שבת לערב שבת ולוקחין מכל אחד מהן מה שהוא ראוי ליתן (ב) ודבר הקצוב עליהן והן מחלקין המעות מערב שבת לערב שבת ונותנין לכל עני ועני מזונות המספיקין [לו] לשבעת הימים והוא הנקרא קופה של צדקה לפיכך מי שיש לו מזון שבעת ימים לא יטול ממנה. וכן מעמידין גבאים שלוקחין בכל יום ויום מכל חצר וחצר פת ומיני מאכל ופירות או מעות [ממי] שמתנדב לפי השעה ומחלקין את הגבוי לערב (ג) ונותנין ממנו לכל עני פרנסת יומו וזהו הנקרא תמחוי לפיכך מי שיש לו פרנסת יום אחד לא יטול ממנו. וצריכין הגבאין שיהיו נאמנים חכמים ונבונים שידקדקו על כל עני ועני ליתן לו הצורך [לו] וידקדקו עליהם שלא יהו רמאים חרץ ממי שמבקש שיאכילוהו שאין מדקדקין אחריו כדפרישית לעיל (סי' רנא ס"י). ואם אין הגבאין חכמים וראויים לכך דוחין אותם ולא יגבו כלל. ואם אין יכולין לדחותו אסור לתת צדקה על ידם. שכן אמרו חכמים לא יתן אדם פרוטה לארנקי של צדקה (א) אלא אם כן תלמיד חכם ה' ממונה עליה:

רנו פרטי רמזי דיני המיוחדים המבוארים בזה הסימן

[ד] יחיד שפסק צדקה אם יכולין בני העיר לשנותה: מי מבני העיר רשאים לעשות מתמחוי קופה וכו' ולשנותה: בזמן הזה אם רשאים בני העיר לשנות מתמחוי לקופה ולשנותה לכל מה שירצו: המתנדבים מעות שיהיו קיימים והריוח לעני ירושלים אם יכולים לשנותה לכ"ע: אם פירש הנותן העני שהוא רוצה שינתנו לו אסור לשנותה: קהל שנתפרדו והלכו כולם חרץ לעיר ויש ביד הגבאי מעות צדקה מה יעשה בהם: האומר סלע זו לצדקה אין פדיון שבוים בכלל: [ה] הבאים לדור בעיר

חדשה חייבים מיד בכל מיני צדקות: המסרב לפרוע הטלות לצדקות לומנים שמחוייב בהם כופין אותו ע"י גוים: פירוש לחיטי פיסחא י"ב חדש: בזמן הזה בסוף לי יום חייב בכל מיני צדקות העיר: [ו] בני היישובים שבאים לקהלה בראש השנה ויום הכפורים ונודרים צדקה בשביל הזכרת נשמות אם נותנים אותם לאנשי העיר:

א ב"ב עיר שיש בה ישראל חייבים להעמיד מהם גבאי צדקה וכו' עד וזהו הנקרא תמחוי. כן משמע בפ"ק קמ"א דכ"ב (ס':) ונסוף פאה (פי' מ"ו). וכתב המרדכי בפ"ק דכ"ב (פי' מעמ) תנא בתוספתא (כ"מ פי"א הי"ב) כופין בני העיר זה אלא זה לננות להם בית הכנסת ולקנות להם ספר תורה נציאים וכמוצים פסק רבינו מאיר (ש"ס מהר"ם מרוטנבורג דפוס פראג סי' תקמ"ח) דהוא הדין להכניס אורחים ולחלק להם צדקה א: [א] ומ"ש שמי שיש לו מזון ז' ימים לא יטול מהקופה ומי שיש לו פרנסה יום אחד לא יטול מהתמחוי. פשוט הוא בסוף פאה (ס':) כתב הרמב"ם בפ"ט מהלכות מתנות עניים (ה"ג) מעולם לא ראינו ולא שמענו נקהל מישראל שאין להם קופה של צדקה אלא תמחוי יש מקומות שנהגו בו ויש מקומות שלא נהגו בו והמנהג הפשוט היום שיהיו גבאי הקופה מחזירין על יום ומחלקין מערב שבת לערב שבת עכ"ל ב: [ב] וצריכים הגבאים שיהיו נאמנים וכו'. זה פשוט: [ג] ומ"ש שכן אמרו חכמים לא יתן אדם פרוטה לארנקי של צדקה וכו'. כבר כתב רבינו בסיומן רמ"ט ושם (קמ"ד) נתחבר:

פרישה

רנו (א) ודבר קצוב עליהם וכו'. הואל שהקופה נצטק לנזק עני העיר ודוע הוא כמה צריך לכל שטע לכן משימן קצבה על כל אחד כמה הוא ראוי ליתן: (ב) ונותנין ממנו כ"ב עני פרנסת יומו. ראה למר עני עיר אחרת כמ"ש בסמוך (א"ח ס':) (ג) אלא אם כן תלמיד חכם ממונה עליה. ז"ל לאו דוקא תלמיד חכם דהא רבינו כתב לעיל (ובסיומן רמ"ט ע"ה) בסמוך וצריכין הגבאין שיהיו נאמנים חכמים

דרישה

רנו [א] שיהיו מחזירין על העם מערב שבת לערב שבת. הלשון קצת דחוק וצ"ל דהכי פירושו מחזירין וגובין בפעם אחת שיהיה די באותה גבייה מערב שבת זה עד ערב שבת שני וזהו שמסיק ודבר קצוב עליהן דהיינו שקוצבין עליהן מתחלת השנה על פי גלגולת העניים שבעיר לאפוקי תמחוי שנתחלק לעניים דעלמא הבאים ממקומות אחרים

הגהות והערות

רנו [א] תשובה זו הובאה בתשובות מיימוני לספר הקנין סי' כט, והובאה בד"מ לעיל סימן רמח אות ב ובש"ע ובדמ"א חו"מ סי' קסג ס"א: [ב] אין זה המנהג עכשיו בינינו האשכנזים אלא קופה חזרת בכל שבוע ובחלוקה ג"כ דתיהם שונות. מר וקציעה כתי": [ג] הפ"ים [אנשים] [לו] [ממין] [לו] הודפסו ע"י דפוסים עתיקים וכת"י וכו' גם בשו"ע. ומאחר שאינו בדפוסים

כמוסה דמשמע אבל גיטא צני דהכי דייק בהמדיר (סג דף עג.) גבי כנסה סתם ונמלאו כו' משום שניה נקט הכי דעל כרחק ממלאת לא בעיף גט אי נמי בהמדיר לא דייק אלא משום דמי צרישא אינה מקודשת ובסיפא תלף שלף נכחוסה והא דלמריקן (ימנח"ס סג:) קטן וקטנה לא תולצין כו' קטנה שמה תמלא אילונית ולא למריקן תחייבם ממה נפשך דלי אילונית היא הכי הן קדושי טעות ושירא לשמי אומר ר"ח דהתם דקלקלה עילוייה וכה"ג משני צפ' בן סורר (סנהדרין דף טז:): **אומר** דה שתיקתוך ישה מדבוריך. ואם תאמר ואם היא שפחה אף מי שתקין דהכי פריך רב פפא צפ"ס הכא על ימנחו

לתנאיה: **מתני'** המוכר את עצמו ואת בניו לעובדי כוכבים אין פודין אותו אבל פודין את הבנים לאחר מיתת אביהן: **גמ'** אמר רב אסי והוא שמכר ושנה ושילש הגהו בניו בי מוכסי דיופי זוחי מעובדי כוכבים ולא הוה להו למפרעיניהו אתו וקא גרבי להו אתו לקמיה דרב הונא אמר להו מאי איעביד לכו דתנן המוכר את עצמו ואת בניו לעובדי כוכבים אין פודין אותו אמר ליה רבי אבא לימדתני רבינו והוא שמכר ושנה ושילש אמר ליה הני מתגל רגילי דעבדי הכי הווא גברא דובין נפשיה דלודאי אתא לקמיה דרבי אמי אמר ליה פירקן

לאחר זמן אילו הייתי יודע שאני יכול להפטר לא גירשתיך: פאן הכהמים. דלמרי הכא יחזיר: רבי פאיר היא. דלמרי נמסקת קדושתין (דף סג.) כל תנאי שאינו כפול כהנאי בני גד ובני ראובן אם יעבדו אם לא יעבדו אינו תנאי: והכא ברפ"א בפ"יה. שלא אמר בשעת גירושין אלא הו יודעת שמשום אילונית אני מוציאך ולא אמר לה ואם אי את אילונית לא יהא גט דהשתא הו גט אפילו אינה אילונית ולא מצי לקלקלה: **מתני'** אין פודין. הוהיל ורגיל בכך כדמוקי בגמרא והוא שמכר ושנה ושילש: **גמ'** בני בי מיבד. מקום: גרבי להו. היו שזיבן אומה שאולצין מי אדם:

(ימנח"ס דף טז.) גבי נשאת אחסם לעבדים: דלודאי.

השולח פרק רביעי גיטין מז: מז.

פירקן. פדני: משום קלקולא. שלא יזממו בעובדי כוכבים וילמדו ממעשיהם ופחי אביהן ליכא למיחש להכי דמנטר להון אטתון: איבא דתיאבון הוא דקאביא. ולא הו מין אלא מומר וצמיים הוא דלמריקן מורידים אבל לא מעלין אבל מומר אמרי' התם סמי מכלן מומר: ואביא אישורא. עדים העידו עליו בן ויהי אוכל נבילות להכעיס: וחייתא וגזלתא. שק קשור ופקיע ועיגול² של אץ או של עופרת בתוכו: דיומא בתרא. כשהורגין אותו: דליחול אדמייה. שימחול על דמו: איקבטיבו ואותביבו. לקשור אהכס ולהושיבם: חייתא ופלא. כלומר מכה וחלי מכה: יתיב קאביא ושחי. כל ימיו כל מה שהיה משתכר לא הו ממננס להניע ליום מתר: פמוא עליה. כר או כסת לישן³ עליו:

פירקן אמר (ה) ליה תנן המוכר את בניו לעובדי כוכבים אין פודין אותו אבל פודין את הבנים (ו) משום קלקולא (ז) וכ"ש הכא דאיכא קטלא אמרו ליה רבנן דר' אמי האי ישראל מומר הוא דקא חזו ליה דקאכיל נבילות וטריפות אמר להו אימא לתיאבון הוא דקאכיל אמרו ליה והא זמנין דאיכא היתירא ואיסורא קמוה ושביק היתירא ואכיל ואיסורא א"ל זיל לא קא שבקי לי דאפרקינג⁶: אריש לקיש זבין נפשיה

ר"ל זבין נפשיה דלודאי. קודם שחזר למוטב⁵ דמסתמא לא היה מזולל בעצמו כל ק: **כריסי** כרי. דרין היה לשכב על צונס¹ כדלמרי' צנחס (דף טז.) ריש לקיש רמי אמעוה ומקשה: **לוקח** וביאי בבורים. זו גירסת הקונטר' דקנסין ליה לחזור ולקח ממנו אבל כולי האי לא קנסין ליקח ממנו להפריש תרומות ומעשרות (א) ומיהו קשה לר"ח דבגמ' מייתי ראייה מהא דיש קנין לעובד כוכבים דמפני מיקון העולם אין דלורייתא לא מנא ליה דלמא מיקון העולם קאי אהא דחייבהו ליקח² ואומר ר"ח דברוב ספרים לא גרסינן ומציא צ"י והכי קאמר כל אדם הלוקח ממנו מצא צטורים לא שנה מוכר לא שנה אחר ורבינו מנחל גרס הלוקח³ מצא כו'

ערוך השלחן סימן רנ"א-י"ג

יג כל הפושט יד ליטול רחם נותנין לו ואפילו בא עובר כוכבים לבקש רחם נותנין לו וכך אמרו **חכמים** ספרנים עניי עבדים עם עניי ישראל מפני דרכי שלום וראו דווקא עם עניי ישראל דאפילו בא לברו ליטול נותנין לו ונותנין אפילו אם לפרקים עבר עבירה לתאוותו מחוייבין לפרנסו דכתיב וחי אחיך עסקך ואפילו עבר עבירה אחיך הוא כר"א שעבר במקרה אבל אם הוא עבריין תמיד עבר עבירה אחת אע"ג שעושה לתיאבון אינו בכלל אחיך ואין מחוייבין לא להחיותו ולא להלוותו ולא לפדותו ומ"ם אם רוצים לפדותו או לזוננו ולהחיותו אין איסור ברבר ביון שעושה לתיאבון אבל העובר עבירה להכעיס אפילו למצוה אחת אפילו פעם אחת ה"ו מין ואפקודם ואסור לפדותו ולזוננו ולהחיותו וכ"ז זה כשלא עשו תשובה אבל עשו תשובה הרי הם כשרים גמורים (כחנמי כפי הטולה פה"ט כתי' א' וכו' וכפי דברי ה"ו והס"ך ע"ט ועד דש"ט כחוכ להכעיס מקרי שאוכל נכלס במקום דבכית ככרה יכ"ט גביעין מ"ו: והאידינא כשה"ר אטו רואים זכ בליט להכעיס אלא מפני העדר הסגול וטעמום הלכ וגם בגמ' י"ל דזה שאינרו שביק התירא ואכיל איסורא היטו שאומר שאינו רוצה כהיתר כלל וזקו ודלי להכעיס וזו לא שנית כלל וד' ירחס).

מזה לפדותו משמע דלא רצו לפדותו אין איסור נדבך אלל אינם חייבים לפדותו ז' ולשון רבינו כלשון סמ"ק אלל שהשמיט מינה להכעיס. ויש לתמוה על סמ"ק דהא בעובד נהנה להחיותו כדמשמע טההוה עובדא דרבי אמי וכספי רבינו נמי ר"י והיאך כספ ט דליתו חייב לזוה דמשמע דלית היה איסורא וגם על רבינו אלל דילג מינה להכעיס מפני ק לומר דמי דמי העובד למיטען קאלמר יש לתמוה למה חזר לכסופ וכן אלל הוא משומד אפילו למיטען אלל לשון סמ"ג הוא מטוקן ומקובל: |

ג) הנותן לבניו ולבנותיו הגדולים ששוב בתשובה. (ג) וכן אם הוא משומד אפילו לתיאבון: | ג (ג) הנותן לבניו ולבנותיו הגדולים שאינו חייב במזונותיהן כדי ללמד הזכרים תורה ולהנהיג הבנות בדרך ישרה (ד) וכן הנותן מתנות לאביו ולאמו והן צריכין להן הרי זה בכלל צדקה ולא עוד אלא שצריך להקדימם לאחרים. ואפילו אינו בנו ולא אביו אלא קרובו צריך להקדימו

במזונותיהם. כלומר שהם יומר על ק שש שנים דלילו פסוחים מכן שש חייב הוא במזונותיהם כדלמא בסוף פרק אלל על פי (מטות פה): ואמרין בפרק נערה שנפטמה (שס ג) עושה נדקה ככל עם (הלכות קו ג) זה הן בניו ובנותיו הקטנים כלומר שהם ימירם על שש שלישי חייב במזונותיהם וכשהוא זכר נדקה פספס לו וכן פירש רש"י (ד"ה זכר): [ג] ופ"ש וכן הנותן מתנה לאביו וכו' [ג] ופ"ש ולא עוד אלא שצריך להקדימם לאחרים וכו' [ד] [ומ"ש] ואפילו אינו בנו וכו' אלא קרובו [וכן מ"ש] ועניי ביתו קודמין לעניי עירו וכו':

ד כתב הרשב"א בשו"ת (סי' טו) דכופין את האב לזון כו' עני ואפילו הוא גדול כופין אותו יומר משאר עשירים שבעיר וקודם להם ואינו יכול לומר שיפרנסהו גמלי נדקה עם שאר העניים שכל הנפול אינו טפל ליד גמלי פסלה כמ"ש בפרק פוסחין (מ"ד פה): ומשמירין על האב יומר משאר העם ומבקשים לחייב יומר מן השאר כההיא דמשה [ג] על עטור דפרק גט פשוט (כ"ג קמ"ד): וגם המדכי כספ בפרק קמח דבבא (פ"י ט"ז) שהקרוז חייב לפרנס עני קרוז ולא הגמלי. ולכסופ דכיוו בלחך בסוף סימן רנ"ז (קמ"א ד"ה וכו' ע"ד שם דמ"ד):

ג) תניא בספרי (פרשת ראה פסקא ט) אחיך זה אחיך מאבך מאחד אחיך [ח] זה אחיך מאמך [ט] מלמד שאחך מאבך קודם לאחך מאמך כאלו שערך אנשי עירך קודם לאנשי עיר אחרת בלחך יושבי ארץ ישראל קודמים ליושבי מואה ללחך יושבי מואה ללחך מנלן תלמוד לומר אשר ה' אלהיך נתן לך (דברים טו ז) לרבות כל מקום ע"כ. וכחמה סמ"ג (שם ח ע"ב) להאי גזירה ומהמדכי נפ"ק דכ"ג (פ"י טק"ג) (*):

דרכי משה

(*) כתב המדכי פ"ק דבבא בתרא (דף רמה) (פ"י תד"ו ח"ל עני שיש לו קרובים עשירים לפרטו אין הגבאי חייב לפרטו אפי"ג דקרובי

פרישה

(כ) וכן אם הוא מומר אפילו לתיאבון. כ"י טמה על רבינו דמשמע מדכיו דרש"א מיידי בעובד נהנה להחיותו וא"כ למה כספ אין חייבין ליטן לו נדקה אלל אפילו אסור ליטן לו שרי אסור להחיותו כדלקמן סימן רכ"ג וכן קשה על הסמ"ק אלל לישנא דסמ"ג הוא מטוקן עכ"ל ואין אלל רואה כאלו מינה כלל דהא כספי הטוקפות (שולחן ד"י ד"ה הטוקן) דעובד עבירה חמורה חז וימנא לל מיקרי מומר וכן חייב רישא שכתב שערב על אספ מכל המצות ולא עשה פשוטה כהן אין חייבין ליטן לו נדקה אלל אין איסור נדבך כי אלל שומד ללוטה עבירה כגון הטובה שאלו להכעיס וממנו חייב לעיל בענין קרי"ם ע"ש [א] ועיין בטוקפות פ"ק דשולחן דף י"ד ד"ה הטוקן בעובד וכו' וכן מ"ש וכן אלל הוא מומר אפילו למיטען ר"ל דמאכל

חדושי הגהות

[ג] ופ"ש וכן הנותן מתנה לבניו וכו' עיין (כ"מ פ"ה) [כ"מ פ"ו] מהלכות ממרים ה"ג ועיין כ"י לעיל סימן ר"מ (קמ"ט ד"ה וי"ש ואלו) [ג] ופ"ש ואלל עוד אלל שצריך להקדימם לאחרים וכו' כמ"ל שכן הוא נלמד מקרוז דסמ"ק וכן משמע עני דכדלמא פ"ל דפ"ה ט"ו ופ"ק דקידושין ועיין לעיל סימן ר"מ (כ"י קמ"ט ד"ה וי"ש ואלו): [ד] ופ"ש ואפילו אינו בנו וכו' וכן מ"ש ועניי ביתו קודמין וכו' ועניי עירו וכו' אלל דכ"י הרמב"ם פ"ו מהלכות ממנות עניים (פ"ה) ומתארים דכ"י אלל עמ"ל (כ"מ פ"ה) [ה] ופ"ש ואלל עמ"ל (כ"מ פ"ה) [ה] ופ"ש ואלל עמ"ל (כ"מ פ"ה):

הגהות והערות

ק עיין ברדב"ז שם שחולק על הב"י וטובר בדעת הרמב"ם שמוטב לתיאבון חייבים לפדותו וכו' אפי' בדין היה רוצה לפדותו ועיין בבאור הגר"א (סי' א) ובתוספות ראם שם את ד: [א] ועיין בס"י (סק"א) ובש"ך (סי' ג) שחולק על הפרישה בזה: [ב] וכו"ה דעת הט"ו הש"ך (בסק"א) ועיין עוד בפתי תשובה (סק"א) ובתוספות ראם: [ג] וכדבריו כתב גם הכס"ם שם ואף שהגמרא דברה בהלואה יש לומר שלומדים צדקה מהלואה (ועיין במג"ח מצה ס"ו) ומיהו הרמב"ם (שם) ציין פסוק המדבר במצות צדקה ח"ל יעני שהוא קרובו קודם לכל אדם ועניי ביתו קודמים לעניי עירו וכו' שנאמר לאחיק לעניין ולאביון בארצך" (דברים טו יא) והרדב"ז כתב שמקורו בספרי עי"ש (ועי"ש בשו"ת ח"ס חידושי ס"ס רלג): [ד] כ"ה בחודשי הגנות דפוס קניגסברג. ובח"ה דפוס דיהתפודת הגיטא יומ"ש וכן הנותן וכו'. כ"מ, וכנראה שחיהו גיטא אחרת שהיה כתוב בה יעני ברמב"ם פ"ה מה ממרים ה"ג ועיין בב"י לעיל סימן ר"מ. וגיטא זו שולבה בדפוס וילנא לדברי הב"י ללא ציון של תוספת. ויש להעיר למה לא יצינו את הרמב"ם בפ"י מהל' מתנות עניים הט"ו שכתב יזכר הנותן מותנת לאביו ולאמו הרי זה בכלל הצדקה וצדקה גדולה היא שהקרוז קודם: [ט] אולי כתבתו להא דאיתא שם בה"א גדול היא כבוד אב ואם שהעירשו הקב"ה יותר מכלו וכו' ממה

מכירת הש"ס
עק הרכסות

הניזקין

פרק חמישי

גיטין

סא

(א) שבעה מה בית יב.
(ב) [הספד] פיר ר"ח
כ"ט (א) [פי] ש"ח פ"ד
דף כ' ד"ה ר"ח
(ד) שבעה פיר מ"ט על
משה (א) (א) ש"ח פ"ד
וה"ד מ"ג (א) ש"ח פ"ד
כ"ט [מנהל] לה: משנה [א]
מחוסת (א) (א) ע"י ח"ס
מכירת ל' ד"ה ח"ה
(כ) מ"ט מ"ח: [הספד]
ד"ה פ"ד מ"ג מ"ט ט"ז
(ג) פ"ד ע"ד
מ"ג מ"ט מ"ג (א) מכירת
ל"ה (א) ד"ה (א) ל"ה
מכירת ל"ה: [א] ח"ה

כ"ע לא פליגי. דכיון דיש להם תוך קנה לו כליו והוה גול גמור:
דחי. חכה ח"י"ס גלע"ו: קוקרי. שאר מלכות ומכסולים שנותנים
חוט ארוך כהנה ומרוזין בו ממשטים על פני כולה"ם: מדבריהם. אפי'
לרי יוסף ולאו גול דלורייתא הוא: נפקא מינה. מדר' יוסי:
להוציא בדיינים. דלרנן לא נסיק
בדיינים ומיהו לרי יוסף גול מעלא
לא היו לפסל לעדות ולטעור עליו
נלא: אם ליקט ותן. על גבי קרקע
כד הואיל ומנוו לדיס גול גמור הוא:
אופיי. מקלות: רבי יאשיה מן הוצל
הוא: כאתריה דרי יאשיה אתה.
לפיכך אתה כפי דמין לפי שהוא
דורס לרביס ומתיען: עם פתי
ישראל. לא כנבני ישראל אלם
מתסקין בטס אס מלאוס הרוגיס
עם ישראל: מתני' על השביעה.
לגמור פירות שבעית ולהניעם מן
היעור וליך: לא תבור ולא תפחון
עבה. לטייעה מפני שאסור לטיע
בדים ידו עובדי עמיה בשעת
העמיה: ובוררת וזוחגת כו.
נגמרה פריך אמאי הרי משהיה על
המעשרות: סמן שהיא טמאה כו לא

כולי עלמא לא פליגי כי פליגי בלחי
וקוקרי: מציאת הרש שונה וכו' ר' יוסי
אומר גול גמור: א' אמר רב הסדא גול גמור
מדבריהם למאי נפקא מינה להוציא
בדיינים: עני הגנקה בראש הויה מה
שתחתיו וכו': *הנא אם ליקט ותן כד
ה"ז גול גמור רב כהנא הוה קאזיל להוצל
הויה להווא גברא דהוה שרי אופיי וקא
נתרן חמרי אול קא מנקיט ואביל א"ל חיי
מר' דבידאי שדיתיערו א"ל מאתריה דר'
יאשיה אתה קרי עליה *גדיק יסוד עולם:
אין מבחין כד עניי נכרים בלקט בשכחה
ובפאה מפני דרכי שלום: *מר' *מפרנסים
עניי נכרים * עם עניי ישראל ומבקרין חולי
נכרים עם חולי ישראל וקוברין מתו נכרים
עם מתו ישראל מפני דרכי שלום:

ליקט *נתן ביד היו גול גמור. נראה דלטרך לאשמעינן
מלשן כדו ומפני א"פ שלא נמטבו כדו ולא אלו
נתן אלם להפילם: *שרי אופיי מדק"א. פירש פקועתם אופיי
מקלות וקשה דרב כהנא היכי הוה מנקיט ואכל ומי לא הוה
חיש לדרי שלום ונראה כרבינו
מנאל שפירש אופיי חריות של דקל
הוה שדי מן הדקל ונפרי ממדי ורב
כהנא היה סטר שלא היה חושש מן
הפירות אלם מן המריות ואמר לו
אלם מידא שדמיעה וגול נמי איכא:
משאלת אשה *הברתה כו.
בסיפא מפש דקמי
מתני' * מפני דרכי שלום וקשה ל"ת
ומיפוק ליה דהוה שרי משום דאיכא
למיתלי במטאה של היתר כדלשון
במסכת שבעות גפ"ה (מ"ה) ז"ס
אומרים לא ימכרו לו פרה המורשת
בשבעות וב"ה ממירין מפני שכול
לשועה עוד חן ההם (ג"ס מ"י)
אלו כלים שאין האומן רשאי למוכרם
בשבעות מתרשה וכלי העול כו זה
הכלל כל שמלאכתו מיוחדת לעצמה"
אסור לאסור ולהיתר מותר וליכא

גילוי הש"ס

מתני' וזוחגת. י'
מסכת ד"ט פ"ד ח"ס
ד"ה ח"ה: [א] אפי'
לא דרי יאשיה. י'
מ"ג מ"ט מ"ג (א) פ"ד
ח"ס ד"ה ליקט ותן.
מ"ג מ"ט מ"ג (א) ח"ס

הויה שרי

Optional רמב"ם מתנות עניים פרק ז הלכה ז דרך אמונה שם

מכסין עניי עכו"ם (מד) עם עניי ישראל (מה) מפני דרכי שלום. וועני המחזר על הפתחים (מו) אין
נזקקין לו למתנה מרובה (מז) אבל נותנין לו מתנה מועטת. (מח) ואסור להחזיר את העני ששאל
ריקם ואפילו אתה נותן לו (מט) גרוגרת אחת שנאמר אל **ישוב** דך נכלם: **ך** (נ) אין פוחתין לעני
(נא) העובר ממקום למקום (נב) מככר אחד הנמכר (נג) בפונדיון כשהיו החטים (נד) ארבע סאין
בסלע (נה) וכבר בארנו כל המדות. (נו) ואם לן נותנין לו (נז) מצע לישן עליו וכסת ליתן תחת

באור ההלכה

דרך אמונה

לשקר שהרי יודע שמכירין אותו ויכולו לנדיק אחריו גם אם"כ וזהו ש'
רצנו שאס מכירין אותו ויודעים מי הוא אפי' שאין יודעים אם אינו
רמאי מ"מ מכסין אותו מיד ואין נזקקין אחריו שהרי ימכר אם"כ אם
רמאי הוא אם לאו ויכולו לקחת ממנו אם"כ אם ימכר שהוא רמאי:

ובדקוהו ומה שייך שינדקוהו עוד פעם וצטור ושו"ע ליתא זה
(ק) ובדומק י"ל דכיון שמכירין אותו שאינו רמאי בדרך כלל א"כ
לנדיק שמה עכשיו אין לו כ"כ צורך לזה דמעמידין אותו על
חוקמו ועי' גבה"ל: (מד) עם עניי ישראל. (קא) דעת רבנו
דוקא כשבאין עם עניי ישראל דאו איכא דרכי שלום שאס לא יתנו להם איכא אינה חבל כשבאים לנדס מלי משתמטין להו וליכא
אינה (קב) וי"א דלף כשבאין בפ"ע מפרנסין ומכסין אותן דשייך אינה גם כזה (קג) והר"י קורקוס הכריע דהכל לפי הענין
שאס נראה הדבר שיש בו אינה מפרנסין גם בלא ישראל ואי ליכא אינה ומני לאשתמוטי להו אין מפרנסין והכי מסתברא ועי'
מש"כ לעיל פ"א סקנ"ג שהצאנו כל השיטות כזה: (מה) מפני דרכי שלום. (קד) תקנה דרבנן היא שמוחר להויליא מעות דדקה
ע"ז כדי שלא יכא אינה: (מו) אין נזקקין לו. דעת רבנו לעיל ה"ה שאס יד הנותן משגת חייב ליתן לעני די ממסורו

ערוך השלחן רנ"א-א

**א כתיב בפי ראה כי יהיה כך אביון מאחד
אחיך באחד שעריך ונוי ולא תקפוץ את ירך
מאחיך האביון ותניא בספרי אחיך זה אה מאב
מאחד אחיך זה אה מאם מלמד שאחיו מאביו
קודם לאחיו מאמו באחד שעריך מלמד שאנשי עירך
קודמין ראנשי עיר אחרת בארצך מלמד שעניי איי
קודמין לעניי חו"ל ויושבי חו"ל סנן ת"ל אשר די
אלקיך נותן לך ככל מקום עכ"ל הספרי ותנא רבי
אליהו (ט"ו) הלא פרום לרעב לחמך ונוי ומבשרך
לא תתערם הא כיצד אלא אם יש ראדם מוונת בתוך
ביתו ומבקש לעשות מהן צדקה כדי שיפרנס אחרים
משלו כיצד יעשה בתחלה יפרנס את אביו ואמו ואם
הותיר יפרנס את אחיו ואחיותיו ואם הותיר יפרנס
את בני משפחתו ואם הותיר יפרנס את בני שכונתו
ואם הותיר יפרנס את בני מבוי שלו ואם הותיר
יפרנס שארי בניי וכו' עכ"ל וכה"ג אמרינן בפ"ה
דביים עניך כלומר קרוביך ועניי עירך עניך קודמין
עניי עירך ועניי עיר אחרת עניי עירך קודמין.**

1734627